

ВІДГУК

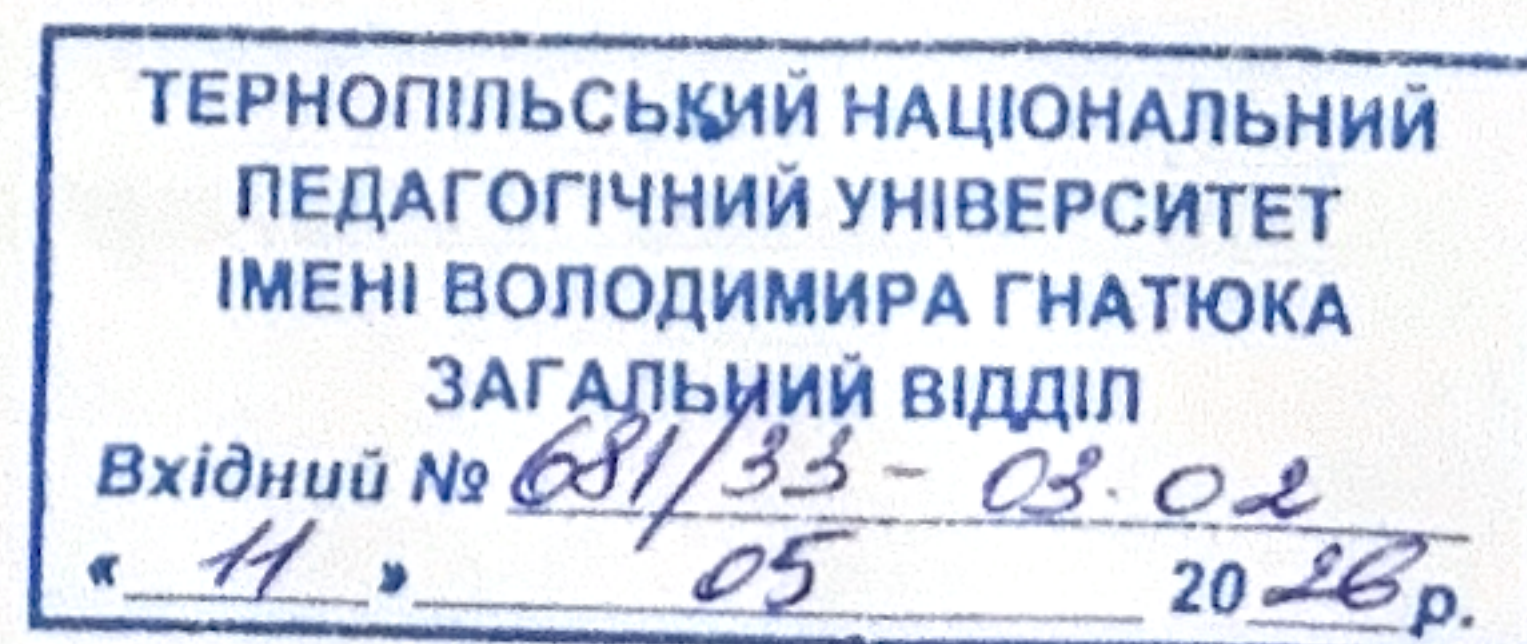
офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора
Тименка Володимира Петровича
про дисертацію БОРИСОВОЇ СВІТЛАНИ ВОЛОДИМИРІВНИ на тему
«Теорія та практика підготовки майбутніх графічних дизайнерів до
проектування об'єктів дизайну засобами цифрових технологій», подану на
здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота Борисової С.В. охоплює широкий спектр актуальних напрямів: соціально-технологічного контексту, професійно-практичного запиту, науково-педагогічних проблем. Так, соціально-технологічний вектор зумовлений глобальною цифровізацією, що трансформує графічний дизайн у мультидисциплінарну сферу. Сучасна парадигма галузі вимагає інтеграції традиційних художніх засобів із новітніми мультимедійними технологіями. Графічний дизайн сьогодні – це не лише візуалізація, а людиноорієнтований засіб комунікації, що через інструменти UX-дизайну (проектування досвіду) та UI-дизайну (проектування інтерфейсу) втілює сенси та ціннісні орієнтири у цифровому продукті.

Професійно-практичний вектор полягає у підготовці фахівців, здатних забезпечити повний цикл проектування – від ідеї до технічної реалізації. У контексті професійно-практичного вектора дослідницею виокремлено тенденцію неухильного зростання світового ринку графічного дизайну в абсолютному і відсотковому вимірах. Особливої гостроти цей запит набуває в умовах воєнного стану, що вимагає від дизайнера мобільності, здатності до швидкого вирішення комунікаційних завдань, стресостійкості та високої соціальної відповідальності. Професійна діяльність сучасних графічних дизайнерів потребує синергії цифрового інструментарію з глибоким розумінням функціональних і естетичних вимог до формотворення дизайн-продуктів.

Науково-педагогічний вектор виявляється у необхідності подолання розриву між стрімким розвитком технологій та консервативними методами навчання. Необхідне оновлення змісту та методів фахової підготовки з графічного дизайну в ЗВО; розроблення інноваційних систем навчання цифрового мистецтва і дизайну; підготовка фахівців до роботи у різних середовищах: предметному (фізичному), доповненої (AR) та віртуальної (VR) реальностей.

Зазначені чинники актуальності зумовили необхідність і своєчасність дисертаційної роботи Борисової С. В., присвяченої теоретичному обґрунтуванню й апробації системи підготовки майбутніх графічних дизайнерів до проектування об'єктів дизайну засобами цифрових технологій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Теоретичну основу дослідження становлять положення наукових праць, в яких розкрито: питання теорії і методики дизайну з позицій творчості й формування особистості, процеси візуалізації і засоби візуально-образної мови, теоретичні засади професійної освіти та її змісту, використання інформаційно-комунікаційних і цифрових технологій у фаховій підготовці з урахуванням різних форм організації навчання, застосування проєктів у підготовці до професійної діяльності, теоретичні засади формування підприємницької культури й управління професійною кар'єрою, сучасні положення теорії і практики національного дизайну і дизайн-освіти.

Аналіз змісту дисертації дає підстави стверджувати, що сформульовані в ній наукові положення та висновки є достатньо обґрунтованими й достовірними, що забезпечується низкою чинників:

чіткою науковою концептуалізацією підготовки майбутніх графічних дизайнерів до проектування об'єктів дизайну засобами цифрових технологій; обґрунтованим визначенням мети, об'єкта, предмета дослідження, комплексним використанням методів науково-педагогічного дослідження, зокрема теоретичних та емпіричних, застосуванням методів математичної статистики для обробки отриманих даних та їх інтерпретації;

високим рівнем обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації, достатньою кількістю напрямів в апробації отриманих результатів на науково-практичних конференціях, у тому числі міжнародних.

Дисертаційна робота спирається на належну джерельну базу за темою дисертації, достатній масив аналітичних даних та враховує сучасні теоретико-методологічні підходи до професійної підготовки майбутніх дизайнерів у закладах вищої дизайн-освіти.

Наукова новизна та теоретичне значення наукових положень дисертаційного дослідження

Дисертація Борисової С. В. є комплексним теоретико-методологічним дослідженням, у якому *вперше*: теоретично обґрунтовано концепцію підготовки майбутніх графічних дизайнерів до проектування об'єктів дизайну засобами цифрових технологій, яку представлено методологічним, теоретико-методичним, технологічним концептами, що визначають провідні ідеї,

специфіку, принципи та закономірності професійної підготовки графічних дизайнерів.

Виокремлено сукупність теоретико-методологічних підходів до оновлення змісту підготовки (stakeholder-based, транснаціональний, системний, інтегративний, компетентнісний, практико-орієнтований) та до навчання проєктуванню об'єктів дизайну засобами цифрових технологій (системний, компетентнісний, фреймовий, практико-орієнтований, особистісно орієнтований, креативний).

Наукова новизна дослідження виявляється в обґрунтуванні цілісної педагогічної системи, зорієнтованої на реальні трансформації професійної діяльності графічного дизайнера в цифровому середовищі. Розроблено систему підготовки майбутніх графічних дизайнерів до проєктування об'єктів дизайну засобами цифрових технологій, а також її структурно-функціональну модель, яка охоплює взаємопов'язані блоки: цільовий, методологічно-концептуальний, структурно-змістовий, технологічно-процесуальний, блок організаційно-педагогічних умов, діагностувальний блок та результат, що відображає сформовану готовність до проєктування.

Визначено організаційно-педагогічні умови реалізації системи підготовки графічних дизайнерів: створення інтегрованого освітнього середовища та його систематична модернізація; координація освітніх компонентів з урахуванням з урахуванням дизайн-освітніх потреб здобувачів; забезпечення трансферу й інтеграції цифрових технологій; залучення здобувачів освіти до практико-орієнтованої проєктної діяльності.

Удосконалено визначення понять «цифрові технології», «об'єкт графічного дизайну» і сформульовано авторське розуміння поняття «готовність майбутніх графічних дизайнерів до проєктування об'єктів дизайну засобами цифрових технологій»; проведено структурний аналіз означеної готовності, що охоплює особистісний, когнітивно-професійний, діяльнісний, креативно-професійний і самогностичний компоненти, конкретизовано критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, інтегративно-творчий, аналітико-рефлексивний) та показники зазначеної готовності.

Аналіз дисертації Борисової С. В. та змісту відповідних публікацій дають змогу зробити висновок про наукову достовірність положень дослідження, представлених здобувачкою.

Значення одержаних результатів для науки і практичного використання

Значення одержаних результатів для педагогічної науки визначається можливістю застосування обґрунтованих авторкою теоретичних положень, структурно-функціональної моделі, організаційно-педагогічних умов та діагностувального інструментарію у подальших дослідженнях проблем професійної підготовки майбутніх дизайнерів, цифровізації мистецької освіти,

формування готовності до проектно-творчої діяльності й оновлення змісту підготовки фахівців зі спеціальності В2 (022) «Дизайн» у галузі знань В «Мистецтво, культура і гуманітарні науки».

Практичне значення дослідження визначається тим, що його результати впроваджено в діяльність педагогічних і науково-педагогічних працівників на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти. Результати дослідження упроваджено в освітній процес закладів вищої освіти в широкому географічному просторі України і використано для цілеспрямованої реалізації концепції підготовки майбутніх графічних дизайнерів до проектування об'єктів дизайну засобами цифрових технологій, а також для оновлення змісту й структури освітніх програм, навчальних планів, робочих програм і навчально-методичного забезпечення освітніх компонентів.

На основі результатів дослідження здійснено модернізацію освітньої програми «Графічний дизайн», розроблено та впроваджено авторські навчальні й робочі програми, силабуси та електронні навчально-методичні матеріали для низки освітніх компонентів, зокрема «Комп'ютерні технології в графічному дизайні», «Художнє проектування рекламної графіки», «Цифровий медіа-дизайн», «Цифровий живопис», «Web-дизайн», «Типографіка та рекламні технології», «Адвент-календар. Проектування комплектного видання», «Проектування багатосторінкового видання». Підготовлено навчальний посібник «Комп'ютерні технології в графічному дизайні. Растрова графіка» та методичні рекомендації «Цифрові технології в графічному дизайні. Artweaver». Важливим результатом є також створення й апробація критеріально-діагностувального інструментарію для визначення рівня готовності майбутніх дизайнерів до проектно-творчої діяльності з використанням цифрових технологій.

Теоретичні положення й методичні розробки авторки використані педагогічними і науково-педагогічними працівниками університетів, які здійснюють підготовку майбутніх дизайнерів.

Характеристика структури та змісту дисертації

Структура дисертаційної роботи науково виважена та логічно побудована, зміст дисертації повною мірою відображає логіку вирішення визначених наукових завдань та досягнення його мети.

Дисертація складається з анотацій, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (809 джерел, з яких 351 – іноземною мовою), 19 додатків на 158 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 694 сторінки, з них 423 сторінки основного тексту. Робота містить 29 таблиць та 57 рисунків.

У вступі виокремлено актуальність обраної теми, окреслено суперечності, що потребують розв'язання: між реальною здатністю

української молоді до практичного застосування цифрових технологій і відсутністю сучасних дизайн-студій з цифровими технологіями у підготовці дизайнерів для галузевих середовищ життєдіяльності; між збільшенням конкурсних пропозицій для навчання за спеціалізацією «Графічний дизайн» і регулярним оновленням змісту та методики підготовки майбутніх графічних дизайнерів до проєктування об'єктів дизайну в цифровому середовищі, що актуалізує проблему відповідності результатів підготовки реальним вимогам ринку праці; між вимогами нормативних освітніх документів, зорієнтованих на застосування цифрових технологій у проєктуванні об'єктів дизайну, з одного боку, і недостатнім впровадженням в освітній процес практико-орієнтованих кейсів з урахуванням змін у цифрових технологіях, робочих процесах і вимогах до об'єктів проєктування.

У вступі виокремлено зв'язок проблеми дослідження з науковими програмами й планами. Об'єкт і предмет визначені конкретно, відповідно до спеціалізації дослідження. Методологією системно окреслюється комплекс теоретичних, емпіричних та статистичних методів. Наведено дані щодо апробації основних положень та результатів дослідження на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Описано публікації автора та наведено структурні характеристики дисертаційної праці. Обсяг дисертації відповідає встановленим нормативним вимогам.

У першому розділі «Підготовка майбутніх графічних дизайнерів до проєктування об'єктів дизайну засобами цифрових технологій як проблема педагогічної науки і практики» виокремлено тенденції сталого зростання глобального ринку графічного дизайну, розширення номенклатури об'єктів графічного дизайну, застосування комплексу постійно оновлюваних цифрових технологій, ускладнення вимог до візуальної комунікації та професійних компетентностей графічних дизайнерів.

Нам імпонує чіткість уточнення категоріального поля дослідження, що охоплює поняття «підготовка», «професійна підготовка», «підготовка майбутніх графічних дизайнерів», «проєктування», «об'єкт графічного дизайну», «цифрові технології», «цифрова компетентність», «проєктна компетентність», «цифрова проєктно-технічна компетентність». Проєктування обґрунтовано як людиноцентрований, міждисциплінарний та ітеративний процес, що реалізується на засадах візуальності, комунікативності, функціональності, естетичності, емоційності та креативності. Сформульовано розуміння авторкою готовності майбутніх графічних дизайнерів до проєктування об'єктів дизайну засобами цифрових технологій як інтегральної характеристики, що репрезентує діяльнісний вимір цифрової проєктно-технічної компетентності та виявляється у здатності

здійснювати повний цикл проєктної діяльності з використанням сучасних цифрових технологій. На основі логіко-поняттєвого аналізу обґрунтовано доцільність інтеграції цих понять у межах єдиної педагогічної конструкції, що відображає специфіку професійної діяльності графічного дизайнера у цифровому середовищі.

У другому розділі «Професійна діяльність як смисловий вектор підготовки майбутніх графічних дизайнерів до проєктування об'єктів дизайну засобами цифрових технологій» професійну діяльність графічного дизайнера інтерпретовано як системотворчий чинник підготовки майбутніх графічних дизайнерів до проєктування об'єктів дизайну із застосуванням цифрових технологій.

Борисова С. В. цілком слушно акцентує увагу, що принципи професійної дизайн-діяльності зумовлюють логіку розробки об'єктів дизайну, прийняття рішень і взаємодії з цифровими технологіями, викликають необхідність переходу від репродуктивного опанування традиційних технологій графічного дизайну до формування здатності здійснювати повний цикл цифрового проєктування.

Заслуговує на увагу обґрунтована автором типологія об'єктів графічного дизайну на основі глобальної сегментації дизайн-послуг і визначено її значення для професійної підготовки сучасних фахівців графічного дизайну.

У третьому розділі «Концептуальні засади підготовки майбутніх графічних дизайнерів до проєктування об'єктів дизайну засобами цифрових технологій» представлено концептуальні положення, що становлять методологічне ядро дослідження і заслуговують на увагу. Значущим доробком авторки є розроблення цілісної концепції підготовки, інтерпретованої як інтегративна система ідей і положень, спрямованих на пояснення та цілеспрямовану трансформацію процесу професійної підготовки.

Значущим доробком дослідження є структуризація концепції, що охоплює методологічний, теоретичний, технологічний і практичний концепти. Методологічний концепт дисертації не просто перелічує підходи, а формує стратегічну основу для трансформації навчання в умовах цифровізації.

Мультипідхідна основа: у концепті інтегрується системний, компетентнісний, фреймовий та практико-орієнтований підходи, що дозволяє розглядати підготовку фахівця як багаторівневу цілісну систему.

Фреймова організація знань: особлива увага приділяється фреймовому підходу, який забезпечує структурування великих обсягів професійної інформації та її адаптацію до умов швидких технологічних змін у графічному дизайні.

Трансфер цифрових технологій: методологічне ядро передбачає не лише

вивчення конкретного програмного забезпечення, а формування здатності до трансферу навичок між різними цифровими середовищами.

Принципова архітектура: проектування розглядається через призму шести ключових принципів: візуальності, комунікативності, функціональності, естетичності, емоційності та креативності.

Узгодження з ринком: концепт визначає парадигмальні орієнтири, які забезпечують жорстку відповідність освітнього процесу реальним запитам креативних індустрій та глобального ринку дизайну.

Окремого схвалення заслуговує розроблений Світланою Володимирівною діагностувальний інструментарій, що характеризується системністю та спрямованістю на вимірювання не лише знань, а й інтегральної здатності до професійної діяльності. П'ятикомпонентна структура оцінювання дозволяє вимірювати рівень сформованості готовності за такими критеріями: *особистісний:* мотивація та ціннісні орієнтації у професії; *когнітивно-професійний:* обсяг і глибина фахових знань; *діяльнісний:* уміння реалізувати повний цикл цифрового проектування; *креативно-професійний:* здатність до генерування інноваційних візуальних ідей; *самогностичний:* навички рефлексії та самовдосконалення.

Глибше розкриття наукової новизни дослідження дозволяють зробити такі методичні акценти: *методичний мікс:* використано авторські методики, що поєднують теоретичні тести з практико-орієнтованими кейс-завданнями, які моделюють реальні робочі ситуації; *динамічний моніторинг:* система передбачає поетапну діагностику (констатувальну, формувальну та контрольну), що дає змогу відстежувати траєкторію професійного становлення кожного студента упродовж усього періоду навчання; *математична верифікація:* результативність інструментарію підтверджена статистичними даними експерименту, проведеного у 2019–2025 роках за участю 443 здобувачів освіти; *рефлексивний компонент:* до інструментарію включено підходи для самооцінювання, що стимулює студентів до усвідомленого розвитку «цифрової проектно-технічної компетентності».

У четвертому розділі «Моделювання системи підготовки майбутніх графічних дизайнерів до проектування об'єктів дизайну засобами цифрових технологій» представлено результати теоретико-методологічного обґрунтування та моделювання цілісної педагогічної системи підготовки майбутніх графічних дизайнерів до професійної діяльності. Вихідним положенням є теза про необхідність переходу від фрагментарного до системного використання цифрових технологій у професійній підготовці дизайнерів. Запропонована система характеризується відкритістю, гнучкістю та динамічністю і функціонує в умовах постійної трансформації професійного

середовища.

Заслуговує схвалення інтерпретація системи підготовки як структурно-функціональної моделі, що об'єднує цільовий, методологічно-концептуальний, змістовий, процесуально-технологічний і результативно-діагностувальний компоненти, між якими вибудовано стійкі взаємозв'язки.

У *п'ятому розділі* «Реалізація системи підготовки майбутніх графічних дизайнерів до проєктування об'єктів дизайну засобами цифрових технологій у закладах вищої освіти та перевірка її ефективності» висвітлено практичне впровадження розробленої системи у підготовку майбутніх графічних дизайнерів, а також подано результати поетапної експериментальної перевірки її результативності.

Отже, обсяг та структура дисертації Борисової С. В. відповідають встановленим нормативним вимогам. Робота є завершеним самостійним дослідженням, у якому логіка викладу підпорядкована доведенню наукової гіпотези та реалізації поставленої мети.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Заслуговує на схвальну оцінку доробок Борисової Світлани Володимирівни, представлений у 69 наукових і науково-методичних працях, з яких 42 є одноосібними. Зокрема: 2 колективні монографії, 7 статей у журналах, що індексуються у наукометричних базах Scopus і Web of Science (у співавторстві); 22 статті у наукових фахових виданнях України; 4 статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях; 24 публікації апробаційного характеру; 10 публікацій, які додатково відображають результати дисертації.

Зміст, обсяг та кількість опублікованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук та надають здобувачці право публічного захисту дисертаційного дослідження.

Ідентичність змісту реферату та основних положень дисертації

Структурна побудова і зміст реферату відповідають основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в рефераті, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації Борисової С. В. Текст дисертації написано з урахуванням норм наукового стилю. У рефераті не подано відомостей, які б не були відображені в дисертаційному рукописі; висновки, наукові положення та рекомендації отримали належне розкриття й аргументацію у тексті дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукові здобутки дисертантки, вважаємо за доцільне висловити певні зауваження і побажання.

1. Сучасний графічний дизайн функціонує на перетині мистецтва, комунікації, маркетингу, психології сприйняття, культурології, інформаційних технологій та менеджменту творчих проєктів. У роботі міждисциплінарний характер проблеми простежується достатньо виразно, однак доцільним було б конкретизувати, яким чином зазначені галузі інтегруються у навчальні дисципліни, проєктні завдання, зміст практичної підготовки та систему оцінювання результатів навчання.

2. Позитивно оцінюючи наукову новизну та практичну спрямованість дисертації, варто звернути увагу на питання формування індивідуального творчого стилю майбутнього графічного дизайнера (розділи 2, 4; с. 174–175; с. 179–180; с. 351–353). Дискусійним залишається питання співвідношення технологічної підготовленості здобувача освіти з розвитком авторської образної мови, власної естетичної позиції, стилістичної впізнаваності та індивідуальної творчої манери. Більш розгорнуте висвітлення цього аспекту могло б додатково посилити художньо-педагогічний вимір дослідження.

3. Сучасний ринок графічного дизайну характеризується швидкою зміною професійних ролей, зростанням частки фрілансу, віддаленої співпраці, короткострокових контрактів, роботи в кросфункціональних командах, потребою у підприємницьких компетентностях. У зв'язку з цим доцільно було б чіткіше окреслити, яким чином авторська система може оперативно реагувати на такі зміни та забезпечувати підготовку здобувачів дизайн-освіти до реальних моделей професійної зайнятості.

4. Дискусійним є питання розширення типології об'єктів дизайну за рахунок новітніх цифрових форматів: UX/UI-дизайну, дизайну інтерактивних інтерфейсів, цифрових продуктів для мобільних застосунків, дизайну для соціальних мереж, візуалізації доповненої (AR), віртуальної (VR) реальностей, що активно розвиваються у сучасному професійному середовищі. Деталізований аналіз нових типів дизайн-об'єктів у графічну дизайн-освіту міг би повніше відобразити актуальність впровадження системи підготовки майбутніх графічних дизайнерів до проєктування об'єктів дизайну засобами цифрових технологій.

5. Потребує додаткового осмислення питання балансу художньо-естетичної і технологічної складових професійної підготовки майбутніх графічних дизайнерів. Сучасна дизайн-освіта потребує гармонійного поєднання композиційного мислення, візуальної культури, знання мистецьких традицій, роботи з формою, кольором і типографікою – з одного боку, та володіння цифровими інструментами, програмним забезпеченням і технологіями візуального продукування – з іншого. Доцільно було б чіткіше

окреслити збереження художньої фундаментальності дизайн-освіти в умовах посилення технологічного складника цифрового графічного дизайну.

Висловлені зауваження мають дискусійний і рекомендаційний характер, спрямовані на подальший розвиток порушеної проблематики та не знижують загальної високої оцінки результатів дисертаційного дослідження.

Висновок про відповідність докторської дисертації вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук»

Дисертація Борисової Світлани Володимирівни на тему «Теорія та практика підготовки майбутніх графічних дизайнерів до проектування об'єктів дизайну засобами цифрових технологій» є завершеною, самостійною науковою працею, у якій розв'язано актуальну наукову проблему теорії і методики професійної освіти – теоретичне обґрунтування, розроблення й експериментальну перевірку системи підготовки майбутніх графічних дизайнерів до проектування об'єктів дизайну засобами цифрових технологій. За актуальністю, рівнем наукової новизни, теоретичним і практичним значенням, ступенем обґрунтованості основних положень, повнотою апробації та впровадження одержаних результатів дисертація відповідає вимогам, передбаченим пунктами 7–9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а її авторка – Борисова Світлана Володимирівна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу
інноваційних технологій в освіті обдарованих
Інституту обдарованої дитини НАПН України

В. П. Тищенко

Світлана Борисовна

Почальник відділу
кадрів

